

زرتشت پاک

آتشکده ها و مسیتگاه ها (زیارتگاه)

نویسنده: شمشاد امیری خراسانی

انتشار: ۷ خرداد ۱۳۹۶ ۱۶۰ دقیقه مطالعه

چکیده مقاله

آتشکده کاریان : نام دیگر آن آتشکده آذرفرنبغ یا آذر خور داد است که در معنی می شود آتش فره ایزدی . مکان آن در شهر فیروز آباد یا اردشیر خره یا اردشیر خوره در صد و بیست کیلومتری جنوب شیراز است و کاخ بزرگ آن که توسط شاهنشاه اردشیر بابکان ساخته شده بود هم اکنون فرو ریخته است . اردشیر به همین جهت نام شهر را ارتخشتر خوره (ارت خستر) نامید . در معنی کل می شود شهر شکوه و جلال اردشیر . خوره به معنی فر و شکوه و جلال است . شهر گور یا فیروز آباد نیز بعدها نام گرفت . این مکان از زیارتگاههای بزرگ مردمان فلات ای

آتشکده کاریان : نام دیگر آن آتشکده آذرفرنبغ یا آذر خرداد است که در معنی می شود آتش فره ایزدی . مکان آن در شهر فیروز آباد یا اردشیر خره یا اردشیر خوره در صد و بیست کیلومتری جنوب شیراز است و کاخ بزرگ آن که توسط شاهنشاه اردشیر بابکان ساخته شده بود هم اکنون فرو ریخته است . اردشیر به همین جهت نام شهر را ارتخسر خوره (ارت خستر) نامید . در معنی کل می شود شهر شکوه و جلال اردشیر . خوره به معنی فر و شکوه و جلال است . شهر گور یا فیروز آباد نیز بعدها نام گرفت . این مکان از زیارتگاههای بزرگ مردمان فلات ایران بوده است . فخر الدین اسعد گرگانی در داستان ویس و رامین که به دوره شاهنشاهی اشکانیان مربوط است نوشته است

به خاصه زین دل بدبخت رامین که آتشگاه خرداد است و برزین

آتشکده آذر برزین مهر : آتشکده آذربرزین مهر یکی از سه آتشکده مقدس ایران است (آذر گشسب - آذر برزین - کاریان) که در شهر نیشابور یا ابرشهر خراسان قرار دارد .

در پهلوی به نام آتور بورگین میتر خوانده می شود به معنی آتش مهر بالنده است . تاریخ ساخت آن بسیار کهن است به طوریکه به زمان اشو زرتشت باز میگردد و در بند 8 از فصل 17 بندهش آمده است : آذربرزین مهر تا زمان گشتاسب در گردش بوده و پناه جهان تا اینکه اشو زرتشت اسپنتمان دین آورد و گشتاسب شاه دینش را پذیرفت آنگاه گشتاسب آتش مقدس را در کوه ریومند در آذر برزین مهر قرار داد

آتشکده بردسوره : به گفته مسعودی در کتاب نامدار مروج الذهب این آتشکده توسط فریدون شاه بنا شد که آتش آن را از طوس خراسان آورده بود و در بخارای ایران قرار داد

آتشکده آذر شب : آتشکده ای است که گشتاسب شاه در بلخ بنا کرد و به گفته مورخین گنجهای خود را در آن قرار داد . بلخ در تاریخ جزوی از خراسان بزرگ بوده است که متأسفانه در دوره ننگین قاجار به روسها فروخته شد

آتشکده آذرنوش : آتشکده ای است در بلخ که این نیز همچون آذرشب در خراسان بزرگ ایران بوده است . بلخ نیز همچون مرو شهری از شهرهای ایران بوده است . فردوسی بزرگ آن را نوش آذر نامیده است . فردوسی می فرماید : شهنشاه لهراسب در شهر بلخ - بکشتند و شد روز ما تار و تلخ - و از آنجا به نوش آذر اندر شدند - رد و هیربد را همه

سر زدند.

آتشکده باکو : آتشکده ای بزرگ بوده است در ایران شمالی (باکو) که در نزدیکی چاه نفت قرار داشته است . محل آن در روستای سوراخانی در 15 کیلومتری باکو می باشد تاریخ ساخت آن به سال 400 پیش از میلاد توسط ایرانیان می باشد . بدلیل مواد نفتی موجود این منطقه این آتشکده همیشه در نزد ایرانیان روشن و برافروخته بوده است . باکو از باگوان زبان پهلوی ایران گرفته شده است و شهری ایران است . این مکان مقدس پس از یورش تازیان ویران شد ولی سالها بعد از آن دوباره مرمت و بازسازی شد ولی آتش آن خاموش بود تا سال 1975 که آتش آن دوباره روشن گشت و به مکانی توریستی تبدیل شد

آتشکده سیروان : این آتشکده پیش از به پادشاهی رسیدن انوشیروان دادگر محل بت ها بود و پس از وی بت ها ویران شدند و آتش مقدس را در آنجا قرار دادند . محل آن سیروان و ری بوده است . به گفته مسعودی تاریخ نگار مشهور این آتشکده در پیش از ظهور زرتشت ساخته شده است

آتشکده نیاسر : این آتشکده توسط شاهنشاه اردشیر بابکان ساخت شده است طول و عرض آن 14 متر در 14 متر می باشد . این بنا پس از یورش تازیان ویران شد ولی سپس توسط مردم بازسازی گشته است و امروز تقریباً سالم می باشد . نیاسر در 35 کیلومتری شمال غربی شهر کاشان قرار دارد و در منطقه ای کوهستانی در ارتفاعات کرکس می باشد . چشمه ای باستانی به نام چشمه اسکندر نیز در آنجا قرار دارد . در نیاسر غاری که متعلق به دوره پارثیان بوده است نیز وجود دارد . به احتمال قوی این غار معبد میتراپی بوده است که امروزه از مکانهای دیدنی این شهر می باشد

آتشکده اردشیر : در استخر استان فارس می باشد که نام دیگرش آتشکده آناهیتا یا ناهید می باشد . چون اردشیر بابکان بنیانگذار سلسله ساسانی از خانواده موبدان بزرگ بوده است به همین دلیل این آتشکده را به شادمانی برقراری سلسله جدیدش در ایران ساخت . در تاریخ بلعمی و طبری آمده است که چون یزدگرد سوم نوه خسرو پرویز بوده است پس بزرگان ایران او را به مقام پادشاهی رسانند و در آتشکده اردشیر استخر تاج شاهنشاهی را بر سر وی گذاشتند و سپس او را به پایتخت ایران در بغداد تیسپون فرستادند

آتشکده آناهیتا یا معبد آناهیتا : آناهید یکی از چهار عنصر مقدس آب و آتش و هوا و خاک است . در معنی می توان گفت که پاک و با عفت و با تقوی است که ارمنیان درست آن را تلفظ میکنند . این زیارتگاه پس از آذرگشسب از بزرگ ترین مکانهای باستانی و مقدس ایران بوده است که از دوره شاهنشاهی اشکانی (پارثیان) باقی مانده است . در شهر کنگاور در مسیر کرمانشاهان قرار دارد . ستون ها و پلکان این معبد هنوز پس از بیش از 2000 سال باقی و مستحکم است . این مکان در شهر کردنشین ایران بوده است و در نزد کردان آریایی دارای احترام خاصی می باشد . کردستان ایران و منطقه اورامان آن یکی از مشهور ترین مناطق اصیل ایران است که هنوز بسیاری زرتشتی دارد و به زبان پهلوی سخن می گویند . ریشه زبان کردی امروزی نیز پهلوی باستانی ایران است . پیر شهریار یا پیر شالیار از افراد مشهور هورامان کردستان است که وی موبدی زرتشتی بود و چند کتاب از وی بر جای مانده است . ابن فقیه در کتاب مشهور البلدان نوشته است : هیچ ستونی شگفت انگیز تر از ستونهای معبد آناهیتا کنگاور نیست

آتشکده

آتشکده دارابگرد : به گفته تاریخ مروج الذهب مسعودی این آتشکده به فرمان اشو زرتشت بنا گشت . زرتشت به یستاف شاه فرمان داد تا آتش مقدس جمشید شاه را که مورد احترام وی بوده است را بیابند و بیاورند . یستاف شاه این آتش را در خوارزم پیدا نموده است و به دارابگرد فارس آورد و اطرف آن را شهر زیبایی ساخت . این آتشکده در سال 332 هجری قمری به نام آتشکده آذر جوی نامیده می شده است

آتشکده شاهپور : در ساحل خلیج قسطنطنیه روم پس از اینکه شاهنشاه شاپور پسر اردشیر پسر بابک وارد شد آن را ساخت و تا دوران خلفای اسلامی نیز پا برجا بود

آتشکده پوران : این مکان توسط ملکه پوران دخت ساسانی دختر شاهنشاه خسرو پرویز ساسانی در عراق عجم در نزدیکی مدینه السلام ساخته شده است

آتشکده کرکویه : این آتشکده در شمال سیستان کنونی قرار داشته است . احترام بسیاری مردمان این شهر برای این آتشکده قائل بودند و به گنبد رستم نیز مشهور بوده است . این آتشکده تا قرن 17 هجری که قزوینی آن را وصف کرده است بسیار خرم و زیبا بوده است ساخت آن به روزگار کیخسرو باز میگردد که بسیار کهن است . دو شاخ بزرگ گاو داخل آن قرار داشته است و در وسط آنها آتشگاه قرار داشته است

آتشکده بارنوا : به گفته مسعودی دومین روز پس از به قدرت رسیدن شاهنشاه اردشیر بابکان این آتشکده ساخته شد . مکان آن در جنوب ایران است

آتشکده سرده : در یزد بخش تفت روستایی به نام سرده قرار دارد که دارای آتشکده ای کوچک بوده است . پس از یورش تازیان مردم از نابودی آتش این مکان توسط آنان جلوگیری کردند

آتشکده

آتشکده آذرباد : آتشکده ای در تبریز بوده است که در متون پهلوی آذربادگان هم نوشته شده است به معنی نگهدارنده آتش . به احتمال قوی اثری از آن به جای نیست

آتشکده آذر گشنسب یا آذر جشنس : یکی از مشهورترین و بزرگ ترین آتشکده های فلات ایران که در آذربایجان غربی در 49 کیلومتری شمال شرق شهر تکاب کنونی قرار دارد امروزه به آن تخت سلیمان می گویند . در دوره شاهنشاهی اشکانیان مهم ترین پادشاه آذربایجان آریوبرزن و پسرش ارت وزد بوده است . بیشتر پادشاهان ایران پس از نشستن بر اریکه شاهنشاهی (جلوس) به نیاشگاه آذرگشسب آذربایجان می رفتند و به درگاه خداوند نیایش و سپاس و درود می فرستاده اند و سپس هدایایی تقدیم می کردند . آتشکده شیر نیز همان آذرگشسب است که خرابه های آن نزدیک تخت سلیمان است . ساخت این بنا به بیش از 3000 سال باز میگردد و در کتاب هفتم دینکرد در بند 39 سازنده آن را کیخسرو پسر سیاوخش شناخته شده است . که فر ایزدی به او رسیده بود . آذرگشسب در کنار دریاچه چیچست قرار دارد و در گذشته کاخهای بسیار باشکوه و سترگ در اطراف آن بنا بوده است . این دریاچه به صورت خودجوش هر ثانیه 44 لیتر آب از خود بیرون میدهد

آتشکده خوار اصفهان : حمزه اصفهانی می نویسد اردشیر در یک روز سه آتشکده در اصفهان یا اسپهان بنا کرد . یکی در شرق . دیگری در میان شهر و آخری در غرب شهر . دلیل آن را از طلوع خورشید تا غروب آن دانسته است . اولی به نام آتشکده اردشیر است که در منطقه قلعه ماربین یا مارین واقع شده است . دومی آتشکده زروان نام دارد که در قریه دارک از روستای خوار است . سومی آتشکده مهر اردشیر نام دارد که در اردستان واقع شده است . مهم ترین و سالم ترین آنها در کوه آتشگاه امروزی واقع است . ارتفاع آن از دشت 200 متر و از شهر اصفهان 8 کیلومتر فاصله

دارد . معبد آن نیمه ویران است و امروزه به آتشکده اصفهان معروف است

زیارتگاه پیر هریشت : این مکان در 14 کیلومتری شهر اردکان یزد قرار دارد . به باور ایرانیان این مکان جایگاه ابدی یکی از ندیمگان شهبانو دختر یزدگرد سوم شاهنشاه ایران است که پس از تعقیب تازیان به این مکان پناه برده است و در آنجا هنگام نیایش ناپدید شده است . این مراسم از هفتم تا یازدهم فروردین ماه برگزار می شود که برابر است با روز امرداد تا خرداد روز از فروردین ماه هر سال

زیارتگاه ستنی پیر : زیارتگاه ستنی پیر در نزدیکی مریم آباد یزد قرار دارد بنای آن مانند قلعه است که آثار چهار برج باستانی در اطراف قلعه دیده می شود . مراسم این زیارتگاه در بیست و چهارم خرداد ماه هر سال برابر با روز اشتاد از ماه خرداد باستانی اجرا می گردد

زیارتگاه پیر سبز : نام دیگر این زیارتگاه چک چکو است که در فاصله 65 کیلومتری شمال غرب یزد در دامنه کوهی آهکی قرار دارد . این مکان از مهم ترین و مشهور ترین زیارتگاههای ایران و جهان است . به صورتیکه بسیاری از زرتشتیان کشورهای اطراف (هند - پاکستان - تاجیکستان و . . .) هر ساله در مراسم این زیارتگاه شرکت میکنند . محل این زیارتگاه در دامنه کوهی با شیب زیاد قرار دارد . این مراسم از 24 تا 28 خرداد هر سال برابر با روز اشتاد تا انارم از ماه خرداد باستانی اجرا می گردد

زیارتگاه پیر نارستانه : این زیارتگاه در داخل دره ای واقع شده است که سه طرف آن را کوه پوشانده است و در 30 کیلومتری شرق یزد قرار دارد . مراسم این نیایشگاه از روزهای 2 تا 6 تیر ماه برگزار می شود که برابر است با سپندارمذ روز تا آذر روز از تیر ماه . چشمه ای زیبا نیز در کنار این نیایشگاه قرار دارد که آب آن از بارندگی تامین می شود . بسیاری از ایرانیان بر این باور هستند که این مکان آرامگاه شاهنشاه اردشیر ساسانی بنیانگذار سلسله ساسانیان است که به اردشیر پاپکان شناخته می شود . مردم در این روز در این مکان حاضر می شوند و به روان انوشه نیاکان ایران و جانبختگان راه میهن و بزرگان از دینا رفته ایران درود می فرستند

زیارتگاه پیر بانو : این زیارتگاه به باور مردمان آرمگاه شهبانوی ایران است که خاتون بانو نام داشته و در فاصله 120 کیلومتری شمال غربی یزد و در جنوب شهر عقدا و در بین دره ای به نام زرجو قرار دارد . ساکنان این روستا با آب چشمه زندگی خود را می گذارند . زمان این مراسم از 13 تا 17 تیر ماه است که برابر است با مهر روز تا ورهرام روز از تیر ماه باستانی . این نیایشگاه در مسیر رودخانه فصلی قرار دارد

زیارتگاه پیر نارکی : در فاصله 55 کیلومتری شهر یزد و غرب شهرستان مهریز در دامنه کوه بلندی با سنگهای آهکی سیاه این زیارتگاه واقع شده است . در این نیایشگاه چشمه آب زیبایی وجود دارد . عده ای بر این باور هستند که این مکان آرمگاه نازبانو شهبانوی ایران است . مراسم این نیایشگاه از 11 تا 15 امرداد ماه است که برابر است با روز دی به مهر تا فروردین روز از ماه امرداد باستانی

زیارتگاه دربمهرهای کرمان : آتشکده محله‌ی دولتخانه از دهش شادروان پولاد اسفندیار یزدی مقیم بمبئی در سال

1280 خورشیدی بنا شده است و تا امروز پرستشگاه زرتشتیان می‌باشد و هزینه‌های آن از کمک زرتشتیان تهیه می‌شود. آتش این آتشکده تا کنون نیز روشن بوده و هرساله در روز یازدهم دی‌ماه در این محل برگزار می‌شود که به گهنبار دولخانه معروف است. یکی دیگر از آتشکده‌های مهم و جدید کرمان که تا امروز نیز پابرجاست و مردم برای روزهای فرخنده به آنجا رفته و شمع و عود روشن می‌کنند، آتشکده واقع در کوچه دبیرستان ایرانشهر است. در بهر نو کرمان به وسیله دهشمندان قنات غسانی (یکی از دهات اطراف کرمان) ساخته شده است و آتش ورجاوند در بهر قنات غسان به در بهر کنونی منتقل گشت بخشی از هزینه در بهر نو از دهش موبدزادگان سرور و شیرین، دو خواهر قنات غسانی به نامگانه پدرشان دستور رستم دستور مرزبان بنا گردید. چون بنای در بهر از دهش بهدینان قنات غسان بوده، آتش در بهر قنات غسان به وسیله موبدان آنجا به نام موبد بهرام اسفندیار آریایی، موبد نوشیروان جهانگیر اشیدری، و موبد گشتاسب بهمن پور جهانبخش به در بهر کنونی منتقل گردید. امروزه این آتشکده شامل موزه‌ای است که به ثبت اداری میراث فرهنگی استان کرمان رسیده است و آثار و اسناد قدیمی خانواده‌های کرمانی و حتی نسخه‌های خطی قدیمی و اشیایی چون چرخ چاه، چرخ ریس، سماور برنجی، اتوهای ذغالی و ... در آنجا وجود دارد

زیارتگاه شاورهرام‌ایزد: زیارتگاهی بیرون دروازه‌ی ناصریه و متصل به خیابان ناصریه است، این محل در قدیم معروف به پیرسنگی بوده و درب کوچکی از سنگ هم داشته است گذشته از زرتشتیان، مسلمان‌ها نیز به این محل باور دارند و با پاکي نیت نیازهای خود را از این محل می‌خواهند. چنین معروف است که هنگام هجوم افغان‌ها به کرمان، شب را در کنار خندقی که نزدیک شاورهرام‌ایزد بود استراحت کرده تا فردای آن‌روز، این حدود را غارت کنند شبانه پرچم سبزی در این محل ظاهر گشت و در قلب سپاه آنان افراشته و برپا شد. افغان‌ها به گمان اینکه دشمن به ایشان حمله‌ور شده در تاریکی شب به کشتن یکدیگر پرداختند و پای به فرار گذاشتند

علت دیگری که باعث شده به این محل احترام بگذارند این است که محمد اسماعیل خان حاکم کرمان، جد سردار نصرت اسفندیاری مصمم بود که مسیر دروازه‌ی ناصریه را از اواسط شاورهرام‌ایزد بگذرانند. هرچند زرتشتیان عجز و التماس کردند تا او را از این تصمیم منصرف کنند مؤثر واقع نشد، شبانه پیرمردی سفیدپوش و نورانی از چاهی که در این محل قرار دارد خطاب به او گفت: تو می‌خواهی خانه‌ی مرا خراب کنی؟ خانه‌ات را خراب و افراد آن را پریشان خواهم کرد. فردای آن‌روز محمد اسماعیل خان از تصمیم خود دست برداشت و دستور داد روی آن چاه صفه‌ای بسازند. یکی از زرتشتیان این عمل را به امر او انجام داد و این صفه تا امروز وجود دارد و امروزه زرتشتیان در این قسمت شمع روشن می‌کنند

زیارتگاه شاه‌مهرایزد: زیارتگاهی است در شمال شهر کرمان، این محل را باغچه بوداغ‌آباد می‌خوانند. جشن فرخنده‌ی سده و آتش‌افروزی این جشن در این محل برپا می‌شود. این محل دارای باغی است که دو ساختمان با حوض نسبتاً بزرگ و آشپزخانه‌ای که تنور آن محل پخت نان و فضایی آن برای پخت آش و سیروگ در روزهای مهرایزد است دارد. این آشپزخانه از دهش هرمزدیار خداداد اشیدری به نامگانه‌ی مادرش روانشاد ماه‌خورشید اشیدری قنا غسانی بوده است این زیارتگاه که مورد توجه و باور بسیاری از مسلمان‌ها نیز هست، در روزهای فرخنده شاهد خیرات جمعیت

زیادی از زرتشتیان می‌باشد. چند سال قبل تالاری از دهش رشید نیک‌بخش در این مکان ساخته شد که مراسم عروسی و جشن‌های مهم زرتشتیان کرمان چون سده در آنجا برگزار می‌شود. در مقابل شاه‌مهرایزد زمینی است که در روز جشن سده خرواری از هیزم در آنجا افروخته می‌شود

آرامگاه مقدس جاماسب فیلسوف: این اثر باستانی و با ارزش در حدود 85 کیلومتری جنوب شرقی شیراز که در مسیر جاده شیراز جهرم در سمت راست جاده و نرسیده به شهر خفر قرار گرفته است که پس از ورود به جاده فرعی به روستای کراده منتهی می‌شود و پس از آن در شرق کراده روستای گاره واقع شده که آرامگاه جاماسب حکیم در بیرون این روستا قرار دارد. فاصله روستای کراده تا روستای گاره دو کیلومتر است که از میان کوچه باغ‌های سرسبز راهی باریک و خاکی ناهموار را به طرف آرامگاه طی می‌کند. نام اصلی این روستا گاره یا کاره می‌باشد که اهالی منطقه به آن جومه بزرگی می‌گویند که مخفف جاماسب بزرگ است. اهالی منطقه جاماسب را به کسر «س» تلفظ می‌کنند. پیرمردان و پیرزنان این منطقه جاماسب را خان‌باز هم می‌خوانند و درباره جاماسب یا خان‌بازخان داستان‌ها و اشعار بسیاری در منطقه استان فارس گفته شده است. از جمله می‌گویند که خداوند به جاماسب گفت: که در روزی معین عمرت به پایان می‌رسد و جاماسب در روز موعود به این منطقه وارد شده و در همان جا جان به جان آفرین تسلیم کرد و اهالی گاره برایش مقبره‌ای ساختند

زیارتگاه میتزایی قلعه کنگلو: این بنا که به نخستین نیایشگاه ساسانی معروف است در مازندران واقع شده است. دیواره‌های آن از جنس گچ و ساروج می‌باشد و زیر بنای آن 50 متر مربع است. بنای اصلی آن در سه طبقه بوده است که امروزه فرو ریخته است. شمال این بنا به کوهی بزرگ و صخره‌ای به نام خورنرو راه دارد

نیایشگاه دهانه غلامان: در 44 کیلومتری شهرستان زابل در 40 سال پیش به یاری طوفانی بزرگ شهری از زیر خاک بیرون آمده است که سال ساخت آن به 500 پیش از میلاد باز می‌گردد. شنهای رونده این شهر را به مدت بیش از 2000 سال از دید عموم مخفی نگاه داشته بوده است. در کنار این شهر بنایی چهارگوش به وسعت 2500 متر مربع می‌باشد که زیارتگاه دینی ایرانیان بوده است که سکوه‌های بلند آن نشان از اجرای مراسم دینی مردم این منطقه داشته است.

برای دانلو فایل پی دی اف آتشکده و زیارتگاه بر روی لینک کلیک کنید

ارجاع به این مقاله

شمشاد امیری خراسانی، «آتشکده ها و مسی‌تگاه ها (زیارتگاه)»، پارسیان دژ، ۱۳۹۶.

خواندن مقاله و پیوست‌های آن در وبسایت پارسیان دژ

نشانی ثابت این نسخه:

<https://parsiandej.ir/articles/1035/pdf/آتشکده-ها-و-مسی‌تگاه-ها-زیارتگاه>

آخرین ویرایش مقاله: ۲۷ مهر ۱۳۹۹